TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MOHSEN MORADI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/105412)

Karar Tarihi: 22/7/2026

Başvuru Numarası:2022/105412

Karar Tarihi :22/7/2026

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan	:	İrfan FİDAN
Üyeler	:	Recai AKYEL
		Selahaddin MENTEŞ
		Yılmaz AKÇİL
		Şaban KAZDAL
Raportör	:	Merve ARSLANTÜRK
Başvurucu	:	Mohsen MORADI
Vekili	:	Av. Salih EFE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; devletin istihbarat birimlerince cebren alıkonulma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, alıkonulma sürecinde kötü muamele iddialarına ilişkin etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi ve kötü muamele görme riski bulunan ülkeye gizlice gönderilme nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular çeşitli tarihlerde yapılmıştır. Aralarında konu yönünden hukuki irtibat olması nedeniyle süresinde yapılan 2023/87389 numaralı başvuruyla 2022/105412 numaralı başvurunun birleştirilmesine ve incelemenin 2022/105412 numaralı başvuru üzerinden yürütülmesine karar verilmelidir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Başvurucunun Oğlunun Kaybolmasına İlişkin Süreç ve Yürütülen Ceza Soruşturması

4. İran İslam Cumhuriyeti vatandaşı olan başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) sunduğu 31/5/2022 tarihli şikâyet dilekçesinde ve aynı gün kolluk birimlerine verdiği beyanında oğlunun 30/5/2022 günü saat 21.00 civarında "*Ekmek almaya gidiyorum.*" diyerek evden ayrıldığını, bu saatten sonra kendisinden bir daha haber alamadığını beyan etmiştir. Oğlunun İran aleyhine gazetecilik faaliyeti yürüttüğünü, bu nedenle İran istihbaratı tarafından kaçırılarak ülkesine götürülmüş olabileceğini ileri sürmüştür.

5. Başvurucunun 19/7/2014 tarihinde Türkiye'ye gelen oğluna 15/4/2022 tarihinde şartlı mülteci statüsü tanınmıştır. Bu tarihten sonra ülkeden çıkışına dair herhangi bir kayıt bulunmayan oğlu hakkında sınır dışı kararı alınmamış ve idare tarafından herhangi bir işlem tesis edilmemiştir.

6. Başvurucunun şikâyeti üzerine Başsavcılık soruşturma başlatmıştır. Soruşturma kapsamında başvurucunun oğlu tarafından kullanılan araç 31/5/2022 günü sabah saatlerinde bir sokakta park hâlinde bulunmuştur. Araçta yapılan teknik incelemede olağan dışı bir bulguya rastlanmamış, elde edilen parmak izlerinden birinin başvurucunun oğluna ait olduğu, diğerinin ise Otomatik Parmak İzi Teşhis Sistemi (AFIS) kayıtlarında herhangi bir kişiyle eşleşmediği tespit edilmiştir.

7. Dosyaya yansıyan tutanaklara göre aracın bulunduğu yer ve çevresine ait kamera görüntüleri temin edilememiş ise de başvurucunun oğlunun ikamet ettiği sitenin güvenlik kameralarına ve başvurucunun oğlunun aynı gece gittiği A.O. isimli işyerine ait görüntülere ulaşılmıştır. Bu görüntülerde başvurucunun oğlunun 30/5/2022 günü 21.19'da aracına binerek siteden ayrıldığı, aracın saat 22.34 ile 23.02 arasında A.O.ya ait işyerinin güvenlik kameralarında göründüğü, telefon sinyallerinin en son saat 23.45'te aracın bulunduğu yerin yaklaşık bir kilometre mesafesinde alındığı belirlenmiştir. Başvurucunun oğlunun son görüldüğü saatlere ilişkin olarak bilgisine başvurulan arkadaşı A.R.G. 30/5/2022 günü saat 21.20 sıralarında başvurucunun oğlunun kendisini araçla evinden aldığını, birlikte D.E. isimli işyerine ve bir fırına gittiklerini, ardından A.O. isimli işyerinde yaklaşık saat 23.00'e kadar oturduklarını ve başvurucunun oğlunun kendisini saat 23.10 civarında evine bıraktığını beyan etmiştir. İşyeri sahibi A.Y. başvurucunun oğlunun zaman zaman arkadaşlarıyla işyerine gelerek çay içtiğini belirtmiştir.

8. Soruşturma kapsamında HTS kayıtları incelenmiştir. Başvurucunun oğluyla irtibat kuran kişilerin bir kısmının arkadaş çevresinden, bir kısmının ise döviz alışverişi yaptığı kişilerden oluştuğu anlaşılmıştır. Ayrıca 30/5/2022 günü saat 17.41'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne ait

bir numaradan başvurucunun oğluna mesaj gönderildiği, bu numaraya yapılan aramaların sonuçsuz kaldığı belirtilmiştir.

9. Başvurucu 26/7/2022 tarihli dilekçesiyle dosyada ilerleme kaydedilmediğini belirterek MOBESE kayıtlarının incelenmesini, tanıkların dinlenmesini ve banka hesap hareketlerinin araştırılmasını talep etmiştir. Ayrıca oğlunun kendisine Türk istihbaratıyla bağlantılı olduğunu düşündüğü S.A.M.S.den tehdit aldığını söylediğini beyan etmiştir. İfadesine başvurulan S.A.M.S. başvurucunun oğlunu ortak bir arkadaş vasıtasıyla tanıdığını, en son 2018 yılında gördüğünü, başvurucunun iddialarının gerçeği yansıtmadığını söylemiştir.

10. Başvurucu, soruşturma devam ederken 15/12/2022 tarihinde 2022/105412 başvuru numarasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başsavcılık 19/1/2024 tarihli kararıyla kimliği meçhul failler hakkında kişi hürriyetinden yoksun kılma suçundan daimî arama kararı çıkarmıştır.

12. Başvuru sürecinde başvurucunun oğlu, 21/7/2023 UYAP havale tarihli dilekçesiyle Tahran'daki Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği tarafından onaylanmış 10/5/2023 tarihli noter vekâletnamesi sunarak başvuruya dâhil olma talebinde bulunmuştur.

B. Başvurucunun Oğlunun Alıkonulduğu, Kötü Muameleye Maruz Bırakıldığı ve İran'a Gönderildiği İddiasına İlişkin Süreç ve Yürütülen Soruşturma

13. Başvurucu, Başsavcılığa sunduğu 22/12/2022 tarihli şikâyet dilekçesiyle oğlunun kaybolmasından bu yana soruşturmada ilerleme kaydedilmediğini, 8/11/2022 tarihinde oğlunun kendilerini telefonla arayarak İran'a sınır dışı edildiğini ve Tahran'da Evin Ceza İnfaz Kurumunda olduğunu söylediğini beyan ederek oğlunun 30/5/2022 tarihinde Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından kaçırıldığını, üç gün gizli bir yerde tutularak işkence altında sorgulandığını, sınır dışı edilene kadar da yaklaşık altı ay boyunca gizli bir yerde tutulduğunu, oğlu hakkında alınmış bir sınır dışı kararı olmadığı hâlde hukuka aykırı olarak oğlunu sınır dışı eden kamu görevlilerinin cezalandırılmasını talep etmiştir.

14. Başvurucunun şikâyeti üzerine Başsavcılık tarafından başlatılan soruşturma kapsamında başvurucunun 31/5/2022 tarihli şikâyetiyle başlatılan soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler dosyaya kazandırılmıştır (bkz. §§ 4-9). Ayrıca başvurucunun oğlu hakkında sınır dışı

edilmesi yönünden herhangi bir işlem tesis edilmediği hususu da Ankara İl Göç İdaresinin cevabi yazısıyla tespit edilmiştir.

15. Başvurucu 7/2/2023 tarihinde, oğlunun Tahran Evin Ceza İnfaz Kurumundan gönderdiğini belirttiği 4/1/2023 tarihli Farsça bir mektubun tercümesini, yine aynı Ceza İnfaz Kurumundan 28/1/2023 tarihinde avukatıyla yaptığı telefon görüşmesine ait ses kaydının Türkçe çevirisini dosyaya sunmuştur. Anılan mektupta başvurucunun oğlu, 30/5/2022 tarihinde saat 22.30 civarında aracıyla eve dönerken polis yeleği giymiş kişilerce durdurulduğunu, zorla araçlarına bindirilerek kimliği belirsiz kişilerce alıkonulduğunu, gözleri kapalı şekilde bir bodruma götürülüp burada küçük bir hücrede tutulduğunu beyan etmiştir. Hukuka aykırı olarak sorgulandığını, avukatıyla veya ailesiyle görüştürülmediğini, kendisine işkence ve kötü muamele uygulandığını, günlerce ayakta bekletildiğini, darbedildiğini, kötü koşullarda tutulduğunu ve İran ile iş birliği yaptığını itiraf etmeye zorlandığını ifade etmiştir. Telefon görüşmesine ilişkin tercüme edilmiş evrakta da benzer iddialar dile getirilmiştir.

16. Başsavcılık 13/9/2023 tarihinde atılı suçun işlendiğini gösteren, kamu davasının açılmasını gerektirecek nitelikte yeterli delilin elde edilemediği gerekçesiyle 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin son fıkrası uyarınca dilekçenin işleme konulmamasına kesin olarak karar vermiştir.

17. Başvurucu, işleme konulmama kararını 25/9/2023 tarihinde öğrendikten sonra 18/10/2023 tarihinde 2023/87389 başvuru numarasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Kanun'un "*Geri gönderme yasağı*" başlıklı 4. maddesi şöyledir:

> "*Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.*"

19. 6458 sayılı Kanun'un 53. maddesinde sınır dışı etme kararının alınması ve tebliğine

ilişkin usul, 54. maddesinde sınır dışı etme kararı alınacaklar, 55. maddesinde ise sınır dışı etme kararı alınmayacaklar düzenlenmiştir.

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "*İşkence yasağı*" başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"*Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.*"

21. Sözleşme'nin *"Özgürlük ve güvenlik hakkı"* başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"*(1) Herkes kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir. Aşağıdaki haller dışında ve hukukun öngördüğü bir usule uyulmadıkça, hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:*

...

c) Bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;

…

f) Kişinin usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

22. Sözleşme'nin 34. maddesine göre bir kişinin başvuruda bulunabilmesi için şikâyet konusu yapılan tedbirden *doğrudan etkilendiğini* kanıtlayabilmesi gerekir. Bu ölçüt; yargılamalar boyunca esneklikten uzak, katı ve mekanik bir şekilde tatbik edilmemekle birlikte Sözleşme'nin koruma mekanizmasının işletilebilmesi için zaruridir. Dahası Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) uygulamasına ve Sözleşme'nin 34. maddesine göre başvurular ancak yaşayan kişiler tarafından veya onlar adına yapılabilmektedir. Bu nedenle doğrudan mağdurun başvuru sunulmadan

evvel vefat ettiği bir dizi başvuruda AİHM, Sözleşme'nin 34. maddesi amaçları bakımından doğrudan mağdurun -temsil ediliyor olsa dahi- başvurucu olarak dava hakkı bulunduğunu kabul etmemiştir (*Valentin Câmpeanu Adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya* [BD], B. No: 47848/08, 17/7/2014, § 96 ve burada yapılan atıflar).

23. AİHM, doğrudan mağdurun AİHM'e başvuru yaptıktan sonra hayatını kaybettiği başvurular ile başvurudan önce öldüğü başvuruları birbirinden ayırmaktadır. Başvurucu başvuru yapıldıktan sonra vefat etmişse bir yakının veya varisin -başvuruda yeterli menfaati bulunması kaydıyla- ilke olarak başvuruyu sürdürmesini kabul etmektedir. Ne var ki doğrudan mağdur AİHM huzurunda başvuruda bulunmadan önce ölmüşse durum değişmektedir. Bu tür durumlarda AİHM *mağdur* kavramının özerk yorumuna atıfta bulunarak, şikâyetlerin *insan haklarına saygı* ile ilgili genel bir meseleyi gündeme getirmesi (Sözleşme'nin 37. maddesinin (1) numaralı fıkrasının son cümlesi) ve başvuru sahiplerinin mirasçı olarak başvuruyu sürdürmede meşru menfaatlerinin olması durumunda veya başvuru sahibinin kendi hakları üzerinde doğrudan etkisi olması durumunda, bir akrabanın başvuruya katılma hakkını tanımaya hazırdır. Bu başvuruların AİHM huzuruna, doğrudan mağdurun hayatta iken bizzat katıldığı ulusal yargılamaların ardından veya onlarla bağlantılı olarak taşınmış olduğu kaydedilebilir. Böylece mağdur devletin sorumluluğunun karıştığı iddia edilen koşullar altında ölmüş veya kaybolmuş ise AİHM, mağdurun yakınının başvuruda bulunma hakkını tanımaktadır (*Valentin Câmpeanu Adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya,* §§ 97, 98 ve atıf yapılan paragraflardaki atıflar).

24. Sözleşme'ye yönelik ihlal iddiasının 2. madde kapsamında mesele uyandıran kayıp veya ölümlerle yakından bağlantılı olmadığı başvurularda AİHM'in yaklaşımı daha kısıtlayıcıdır. Destekli intihar yasağıyla ilgili *Sanles Sanles/İspanya* ((k.k.), B. No: 48335/99, ECHR 2000-XI) başvurusu buna örnek olarak gösterilebilir. AİHM, adı geçen başvuruda başvurucu tarafından Sözleşme'nin 2., 3., 5., 8., 9. ve 14. maddeleri kapsamında öne sürülen hakların devredilemez haklar kategorisine girdiğine, dolayısıyla başvurucunun müteveffanın baldızı ve kanuni varisi olarak, merhum eniştesi adına bir ihlalin mağduru olduğunu iddia edemeyeceği kanaatine varmıştır. Mağdur olduğu iddia edilen kişinin kızı tarafından 9. ve 10. maddeler kapsamında sunulan şikâyetler bakımından da aynı sonuca ulaşılmıştır (*Fairfield ve diğerleri/Birleşik Krallık* (k.k.), B. No: 24790/04, ECHR 2005-VI).

25. AİHM, 5., 6. veya 8. madde kapsamındaki şikâyetlerle ilgili başka başvurularda ise yakın akrabaların merhum mağdurun bir suçlamadan aklanmasında veya kendi itibarlarının ve

ailelerinin itibarının korunmasında manevi bir menfaati bulunduğunu yahut parasal haklarına dair doğrudan bir etki sebebiyle maddi bir menfaati bulunduğunu ispatlayabilmeleri hâlinde başvuruda bulunmalarına imkân tanımıştır. Şikâyetlerin incelenmesini gerektiren bir genel kamu yararının varlığı da dikkate alınmıştır. Başvurucunun ulusal yargılamalara iştiraki, ilgi arz eden birçok ölçütten sadece biridir (*Valentin Câmpeanu Adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya,* § 100 ve burada yapılan atıflar).

26. Daha önce de ifade edildiği gibi AİHM'in yerleşik içtihadına göre başvurular ancak yaşayan kişiler tarafından veya onlar adına yapılabilir. Başvuruculaların bizzat başvuru yapmak yerine temsilcileri aracılığıyla başvuruda bulunmayı tercih etmeleri hâlinde temsilciler AİHM İçtüzüğü'nün 45. maddesi uyarınca başvurucu tarafından imzalanmış vekâletname ya da yetki belgesi sunmalıdır. Temsilcilerin AİHM nezdinde adına hareket ettiklerini iddia ettikleri mağdurdan -34. maddenin anlamı dâhilinde- özel ve açık talimatlar aldıklarını kanıtlamaları esastır. Bununla birlikte 2., 3. ve 8. madde ihlallerinin mağduru olduğu iddia edilen kişiler bakımından özel durumlar ortaya çıkabilir. Mahkeme, temsilciler tarafından geçerli bir yetki belgesi sunulmamasına rağmen, mağdurların yaş, cinsiyet veya engellilikleri nedeniyle AİHM'e şikâyette bulunamamaları nedeniyle maruz kaldıkları savunmasızlık durumu ile başvuruyu yapan kişi ile mağdur arasındaki ilişkiyi dikkate alarak bazı başvuruları kabul edilebilir bulmuştur (*Valentin Câmpeanu Adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya,* §§ 102, 103). Bu konuda yapılacak değerlendirmede dikkate alınması gereken hususlar, doğrudan mağdur olan kişinin haklarının etkili bir korumadan mahrum kalıp kalmayacağı ve mağdur ile başvurucu arasında çıkar çatışması olup olmadığıdır (*Lambert ve diğerleri/Fransa* [BD], B. No: 46043/14, 5/6/2015, § 102). Bu kapsamda AİHM;

i. Sözleşme'nin 8. maddesi ile ilgili olan *S.P., D.P. ve A.T./Birleşik Krallık* (B. No: 23715/94) başvurusu hakkında verdiği 20/5/1996 tarihli kararda çocuklar adına, iç hukukta annelerinin onlarla ilgilenmediği ortaya çıkınca onlara vasi olarak atanan ve onları temsil eden bir avukat tarafından yapılan başvuru kabul edilmiştir (Karar, komisyon tarafından verilmiştir.).

ii. *İlhan/Türkiye* ([BD], B. No: 22277/93, 27/6/2000, §§ 50-54) başvurusu hakkında verdiği kararda başvurucunun kardeşinin başvuruyu yaptığı sırada ciddi derecede engelli ve savunmasız durumda olduğunu, başvurucunun kardeşinin yargılama sırasında başvuruyu desteklediğini ve başvurucu ile kardeşi arasında çıkar çatışması bulunmadığını gözeterek başvurucunun, kardeşi adına Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlal edildiği

iddiasıyla başvuru yapmasında sakınca görmemiştir. Başvuruya konu olayda başvurucunun kardeşi, Komisyon delegeleri önünde ifade vermiştir.

iii. *Y.F./Türkiye* (B. No: 24209/94, 22/7/2003, §§ 29, 31) başvurusu hakkında verdiği kararda mağdurun savunmasız bir durumda olduğu gerekçesiyle başvurucunun, eşinin rızası dışında jinekolojik muayeneye tabi tutulduğuna ve bunun Sözleşme'nin 8. maddesi anlamında özel hayata saygı hakkına haksız bir müdahale teşkil ettiğine ilişkin başvurusunu kabul edilebilir bulmuştur.

iv. *Lambert ve diğerleri/Fransa* başvurusu hakkında verilen kararda bitkisel hayatta olan Vincent Lambert'ın yapay olarak beslenmesi ve su ihtiyacının giderilmesinin durdurulmasına karar verilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 2., 3. ve 8. maddelerinin ihlal edildiği iddiasıyla onun adına yapılan başvuru, Vincent Lambert'in haklarının etkili bir korumadan hiçbir şekilde mahrum olmadığı ve Vincent Lambert ile başvurucular arasında çıkar birlikteliği bulunmadığı gerekçesiyle kabul edilemez bulunmuştur. Öte yandan yapay olarak beslenmesine ve su ihtiyacının giderilmesine son verildiği takdirde Vincent Lambert'in yakın zamanda vefat edeceği gerekçesiyle başvuruculların kendi adlarına yaptıkları başvuru kabul edilebilir bulunmuş ve sözü edilen şikâyetler Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında incelenmiştir (anılan kararda bkz. §§ 80-115).

v. *H.F. ve diğerleri/Fransa* ([BD], B. No: 24384/19 ve 44234/20, 14/9/2022, §§ 148-152) başvurusu hakkında verdiği kararda başvuruculların, kızları ve torunları adına başvuru yapabilecekleri sonucuna varmıştır. Başvuruda davalı devletin başvuruculların Suriye'nin kuzeydoğusundaki kamplarda tutulan kızları ile torunlarını Fransa'ya göndermemesi şikâyet edilmiştir. Başvurucular, Sözleşme'nin 3. ve 8. maddeleri ile 4. Protokol'ün 3. maddesinin ikinci fıkrasına dayanmıştır. Mahkeme, başvuruculların kızları ve torunlarının AİHM'e doğrudan başvuruda bulunmalarını engelleyen, Sözleşme ve protokol kapsamındaki haklarının etkili bir şekilde korunmasından mahrum kalma riskine maruz kalmalarına neden olan bir durumda olduklarına karar vermiştir. AİHM ayrıca başvurucular ile doğrudan mağdurlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını zira yakın aile bağlarının yanı sıra, hepsinin aynı hedefi yani Fransa'ya gönderilmeyi paylaştığını dikkate almıştır. Sonuç olarak, başvuruda olağanüstü koşullar söz konusudur. Ayrıca başvuruya konu olayda kamplardaki tutulma koşulları kesin olarak bilinmemektedir.

vi. *Calvi ve CG/İtalya* (B. No: 46412/21, 6/7/2023, §§ 68-70) başvurusu hakkında verdiği kararda başvurucunun yasal koruma tedbiri altında olan, üç yıldır bir bakım evinde sosyal izolasyon altında bulunan ve AİHM'e kendisi başvurma imkânı olmayan yaşlı kuzeni adına başvuruda bulunabileceğini kabul etmiştir.

vii. *Asgarova ve Veselova/Ermenistan* ((k.k.), B. No: 24382/15, 12/9/2023, §§ 47-55) başvurusu hakkında verdiği kararda Ermenistan'ın fiilî kontrolü altında bulunup tanınmayan Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nde hüküm giyen ve tutuklu bulunan eşleri adına şikâyetçi olan iki kadının dava açma hakkını tanımamıştır. Başvuruculaların eşleri, Uluslararası Kızılhaç Komitesinin yardımıyla aileleriyle defalarca iletişim kurma fırsatı bulmuş; Uluslararası Kayıp Kişiler ve Rehine Arayış Çalışma Grubu temsilcileri tarafından ziyaret edilmiştir. Dolayısıyla başvuruculaların eşlerinin bir temsilci atayamadıkları ve/veya yetki belgesini imzalayamadıkları konusunda herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Sonuç olarak bu başvuru sahiplerinin, usulüne uygun olarak imzalanmış yazılı bir yetki belgesi olmaksızın eşleri adına ve hesabına hareket etmelerine izin verecek olağanüstü bir durum yoktur.

viii. *Ghazaryan ve Bayramyan/Azerbaycan* (B. No: 33050/18, 5/10/2023, §§ 73-82) başvurusu hakkında verdiği kararda başvuru sahiplerinin yazılı yetki olmaksızın, daha önce akıl sağlığı sorunları olan ve Azerbaycan'da tutuklanarak yirmi yıl hapis cezasına mahkûm edilen ve sürekli olarak tecrit hücresinde tutulan Ermeni uyruklu oğulları adına ve hesabına başvuruda bulunmalarına izin vermiştir. Bu koşullar altında doğrudan mağdurun ciddi ruh sağlığı sorunları ile gözaltında ve hapiste bulunduğu süreçteki durumunun birikmiş etkisi, onu AİHM'e şikâyette bulunamayacak kadar savunmasız bir duruma düşürmüştür.

ix. *M.T.S ve M.J.S/Portekiz* (B. No: 39848/19, 10/12/2024, §§ 49-55) başvurusu hakkında verdiği kararda yaşlı annesi adına, annesinin vasisi olarak kendisi yerine erkek kardeşinin atanmasını şikâyet eden kızının dava açma hakkını kabul etmiştir. Başvuruya konu olayda anne, sağlık durumu nedeniyle başvuru yapabilecek durumda değildir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 22/7/2026 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi

28. Anayasa Mahkemesi tarafından adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için gerekli şartlar *Mehmet Şerif Ay* ([2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013, § 23) kararında, yabancıların adli yardım talepleri konusunda benimsenen ilkeler ise *Nadali Agheli Kohne Shahri* ([1. B.], B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18) kararında yer almaktadır. Anılan ilkelere göre adli yardım için gerekli şartlar mevcutsa karşılıklılık şartı gerçekleşmese bile yabancının adli yardım talebi kabul edilmelidir. Somut başvuruda yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu, bireysel başvurularında oğlunun 30/5/2022 tarihinde MİT tarafından kaçırılarak yaklaşık altı ay boyunca gizli bir yerde hukuka aykırı şekilde tutulduğunu, bu süreçte işkence altında sorgulandığını ve Kasım 2022'de kötü muamele görme riski bulunan İran'a gizlice gönderildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca bu iddialara ilişkin olarak Başsavcılıkça etkili bir ceza soruşturması yürütülmediğini belirtmiştir. Başvurucu, bu nedenlerle oğlu yönünden kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, aile bütünlüğünün bozulması nedeniyle de aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

30. Bakanlık görüşünde; mevcut başvuruda yapılacak incelemede Anayasa'nın, mevzuat hükümlerinin ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, başvurunun kabul edilebilirlik kriterlerini karşıladığını belirterek bireysel başvuru formundaki iddiaları yinelemiştir.

31. Başvurucunun iddialarının kötü muamele yasağı ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmiştir. Başvurucu, aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetini oğlunun kaçırılarak İran'a gönderildiği yönündeki iddialarının bir sonucu olarak ileri sürdüğünden iddiası kötü muamele yasağı yönünden yapılacak değerlendirme içinde ele alınacaktır.

2. Değerlendirme

32. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesi, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasıyla uyumlu 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla birlikte yorumlandığında, bireysel başvurunun ancak kamu gücü işlem, eylem ya da ihmaliyle bireysel başvuru hakkı kapsamındaki temel hak ve özgürlükleri doğrudan etkilenenler (mağdur) tarafından yapılabilmesine izin vermektedir.

33. Bireysel başvuruda *mağdur* kavramı, aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde yorumlansa da başvurucunun mağdur olduğunu ileri sürmekle yetinmeyip ihlalden doğrudan etkilendiğini göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. *Onur Doğanay* [2. B.], B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 44, 45).

34. Anayasa Mahkemesine göre somut olayın koşullarına ve ihlal edilen temel hak ve özgürlüğün niteliğine göre doğrudan mağdur ile arasında kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da ihlalden olumsuz olarak etkilenen veya ihlalin sona ermesinde meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de *dolaylı mağdur* sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabilirler (*Engin Gök ve diğerleri* [2. B.], B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 47). Nitekim yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden veya kamu makamlarının gözetimi ve denetimi altına girdikten sonra kendilerinden bir daha haber alınamayan (zorla kaybettirilen) yahut şüpheli koşullarda kaybolan kişiler açısından bu hakka yönelik başvurunun ancak sözü edilen kişilerin yakınları tarafından yapılabileceği gerekçesiyle bugüne kadar anılan kişilerin ebeveynleri, çocukları, eşleri veya kardeşleri gibi yakınları tarafından yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan birçok başvuru incelenmiştir (ebeveyn için bkz. *Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya* [1. B.], B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 37; çocuklar için bkz. *Burcu Demirkaya ve Yücel Demirkaya* [2. B.], B. No: 2015/1232, 30/10/2018; kardeş için bkz. *S.K.* [2. B.], B. No: 2014/10839, 25/2/2015, § 23; eş için bkz. *Ayser Demiralp* [2. B.], B. No: 2013/2849, 7/1/2016; zorla kaybettirme yönünden bkz. *Birsen Gülünay* [2. B.], B. No: 2013/2640, 21/4/2016; şüpheli koşullarda kaybolma yönünden bkz. *Ayşe Rana Özben ve diğerleri* [2. B.], B. No: 2017/28717, 24/2/2021).

35. Anayasa Mahkemesi, ölüm olayıyla yakından bağlantılı olması (örneğin ölümün kötü muamele sonucu meydana gelmesi) koşuluyla başvuruculların ölen yakınları adına kötü muamele yasağının ihlal edildiği yönünde başvuru yapabilmelerine de izin vermektedir. Şüphesiz bu değerlendirme, başvurudaki diğer unsurlarla birlikte değerlendirilmek suretiyle başvuruculların, ölen yakınları yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları bakımından da geçerlidir (*Batuhan Gökçe ve diğerleri* [1. B.], B. No: 2018/36427, 6/10/2021, § 90).

36. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 61. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvuru, bizzat başvurucu, kanuni temsilcisi ya da avukatı tarafından yapılabilir. Bununla birlikte Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik ihlallerin mağduru olduğu ileri sürülen kişiler yönünden istisnai durumlar ortaya çıkabilir. Sözü edilen kişiler savunmasız bir durumda ve bizzat ya da kanuni temsilcileri veya avukatları aracılığıyla bireysel başvuru yapamayacak hâlde ise bu kişiler adına temsilci sıfatı olmayan kişiler tarafından da başvuru yapılmasına izin verilebilir. Böyle istisnai durumların değerlendirilmesinde doğrudan mağdur olan kişinin haklarının etkili bir korumadan mahrum kalıp kalmayacağı ve mağdur ile onun adına başvuru yapan kişi arasında çıkar çatışması bulunup bulunmadığı gözetilmelidir.

37. Somut olayda başvuru konusu eylemlerin doğrudan mağduru başvurucunun oğludur. Bu nedenle başvurucunun söz konusu şikâyetleri oğlu adına ileri sürüp süremeyeceği, her bir bireysel başvurunun yapıldığı tarih itibarıyla ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

38. Bu kapsamda öncelikle 15/12/2022 tarihli ilk bireysel başvuru ele alınmalıdır. Başvurunun yapıldığı tarih itibarıyla başvurucunun oğlunun akıbetinin tamamen belirsiz olduğu söylenemez. Nitekim başvurucu, Başsavcılığa sunduğu 22/12/2022 tarihli şikâyet dilekçesinde oğlunun 8/11/2022 tarihinde kendilerini telefonla aradığını, İran'a sınır dışı edildiğini ve Tahran'daki Evin Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğunu söylediğini beyan etmiştir (bkz. § 13). Bu görüşme, doğrudan mağdurun ilk bireysel başvurudan önce bulunduğu yeri ve içinde bulunduğu durumu ailesine aktarabilecek şekilde dış dünyayla iletişim kurabildiğini ortaya koymaktadır.

39. Bunun yanında doğrudan mağdurun ilk bireysel başvurudan kısa süre sonra gönderdiği 4/1/2023 tarihli mektupta ve 28/1/2023 tarihinde avukatıyla telefon görüşmesinde başvuruya konu tutulma ve kötü muamele iddialarını ayrıntılı biçimde aktarabildiği anlaşılmıştır. Söz konusu mektubun tercümesi ile telefon görüşmesine ait ses kaydının Türkçe çevirisi de 7/2/2023 tarihinde soruşturma dosyasına sunulmuştur (bkz. § 15). Bu hususlar, doğrudan mağdurun ceza infaz kurumunda tutulmasına rağmen dış dünyayla iletişim kurabildiğini, başvuruya konu iddialarını ayrıntılı biçimde aktarabildiğini ve bu iddialarını soruşturma makamlarına ulaştırabildiğini göstermektedir. Başvuru öncesindeki telefon görüşmesiyle birlikte değerlendirildiğinde doğrudan mağdurun ilk bireysel başvurunun yapıldığı tarihte bizzat veya yetkilendireceği bir avukat aracılığıyla başvuru yapmasını fiilen imkânsız kılacak ölçüde savunmasız bir durumda bulunduğu ortaya konulamamıştır.

40. Diğer taraftan doğrudan mağdurun, 18/10/2023 tarihli ikinci bireysel başvurudan önce, Tahran'daki Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği tarafından onaylanmış 10/5/2023 tarihli noter vekâletnamesiyle bir avukatı yetkilendirdiği ve 21/7/2023 tarihinde ilk başvuruya dâhil olma talebinde bulunduğu anlaşılmıştır (bkz. § 12). Bu nedenle ikinci başvurunun yapıldığı tarih itibarıyla da doğrudan mağdurun bizzat veya avukatı aracılığıyla bireysel başvuruda bulunmasını fiilen imkânsız kılan bir durumun mevcut olduğu söylenemez.

41. Bu noktada doğrudan mağdurun yabancı bir ülkedeki ceza infaz kurumunda tutulmasının, başvurucunun onun adına bireysel başvuruda bulunabilmesi için tek başına yeterli olmadığı belirtilmelidir. Anayasa Mahkemesinin temsil yetkisi bulunmayan kişiler tarafından yapılan başvuruları istisnai olarak inceleyebilmesi için doğrudan mağdurun haklarının etkili bir korumadan mahrum kalacağına ve başvuruyu bizzat veya yetkilendirdiği bir temsilci aracılığıyla yapmasının fiilen mümkün olmadığına ilişkin somut ve ikna edici nedenlerin ortaya konulması gerekir.

42. Doğrudan mağdurun ilk başvuruya dâhil olma talebinde bulunması da başvuru tarihindeki bu sonucu değiştirmemektedir. Bireysel başvuruda kabul edilebilirlik koşulları kural olarak başvuru tarihi itibarıyla mevcut olmalıdır. Başvuru tarihinde doğrudan mağdur adına başvuru yapma yetkisi bulunmayan bir kişi tarafından yapılan başvurunun, doğrudan mağdurun sonradan dosyaya katılmasıyla geriye etkili olarak geçerli hâle geldiğinin kabulü, bireysel başvurunun kişisel nitelikte bir hak arama yolu olmasıyla ve başvuru ehliyetine ilişkin kurallarla bağdaşmaz. Ayrıca doğrudan mağdurun başvuruya katılma talebinde, ilk bireysel başvuruyu süresinde bizzat yapmasına veya bir avukat aracılığıyla yaptırmasına engel olan somut koşullardan söz edilmemiştir.

43. Sonuç olarak başvuru konusu ihlal iddialarının doğrudan mağduru olan kişinin her iki bireysel başvurunun yapıldığı tarihlerde de bizzat ya da kanuni temsilcisi veya avukatı aracılığıyla başvuruda bulunamayacak durumda olduğu ve haklarının ancak babası tarafından korunmasını zorunlu kılan istisnai koşulların mevcut olduğu ortaya konulamamıştır. Bu nedenle başvurucunun oğlu adına ileri sürdüğü şikâyetler yönünden bireysel başvuru ehliyetinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun *kişi bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

C. Başvurunun *kişi bakımından yetkisizlik* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA ,

Ç. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 22/7/2026 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Mahkemenin sayın çoğunluğu tarafından başvurucunun; açıklanan gerekçelerle başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

2. Aşağıda belirteceğim gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

3. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında ayrıntılı olarak özetlenmiştir.

4. Bireysel başvurular, hakkında ihlale konu muamelede bulunulduğu ileri sürülen kişinin babası tarafından yapılmıştır. Başvurularda, başvurucunun Türkiye'de bulunduğu sırada devletin istihbarat birimlerince cebren alıkonulduğu, bir süre gizli yerlerde tutulduğu, kötü muameleye maruz bırakıldığı ve daha sonra gizlice İran'a gönderildiği ileri sürülmüştür.

5. Başvurucunun babasının iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Başvurucunun babası, aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetini başvurucunun kaçırılarak İran'a gönderildiği, bu suretle aile bütünlüğünün bozulduğu yönündeki iddialarının bir sonucu olarak ileri sürdüğünden bu iddianın da kötü muamele yasağı yönünden yapılacak değerlendirme kapsamında ele alınması gerekir.

6. Somut olayda bireysel başvuruları başvurucunun babasının yaptığı, doğrudan mağdurun daha sonra sunduğu vekâletname ve dilekçeyle başvuruya dâhil olmayı talep ettiği anlaşılmıştır. Öncelikle başvurucunun babasının doğrudan mağdur adına bireysel başvuruda bulunup bulunamayacağının değerlendirilmesi gerekir.

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesi, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasıyla uyumlu olan 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla birlikte yorumlandığında bireysel başvurunun ancak kamu gücü işlem, eylem ya da ihmaliyle bireysel başvuru hakkı kapsamındaki temel hak ve özgürlükleri doğrudan etkilenenler (mağdur) tarafından yapılabilmesine izin vermektedir.

8. Bireysel başvuruda mağdur kavramı, aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde yorumlansa da başvurucunun mağdur olduğunu ileri sürmekle yetinmeyip ihlalden doğrudan etkilendiğini göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Onur Doğanay [2. B.], B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 44, 45).

9. Anayasa Mahkemesine göre somut olayın koşullarına ve ihlal edilen temel hak ve özgürlüğün niteliğine göre doğrudan mağdur ile arasında kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da ihlalden olumsuz olarak etkilenen veya ihlalin sona ermesinde meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabilirler (Engin Gök ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 47). Nitekim yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden veya kamu makamlarının gözetimi ve denetimi altına girdikten sonra kendilerinden bir daha haber alınamayan (zorla kaybettirilen) yahut şüpheli koşullarda kaybolan kişiler açısından bu hakka yönelik başvurunun ancak sözü edilen kişilerin yakınları tarafından yapılabileceği gerekçesiyle bugüne kadar anılan kişilerin ebeveynleri, çocukları, eşleri veya kardeşleri gibi yakınları tarafından yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan birçok başvuru incelenmiştir (ebeveyn için bkz. Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya [1. B.], B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 37; çocuklar için bkz. Burcu Demirkaya ve Yücel Demirkaya [2. B.], B. No: 2015/1232, 30/10/2018; kardeş için bkz. S.K. [2. B.], B. No: 2014/10839, 25/2/2015, § 23; eş için

bkz. Ayser Demiralp [2. B.], B. No: 2013/2849, 7/1/2016; zorla kaybettirme yönünden bkz. Birsen Gülünay [2. B.], B. No: 2013/2640, 21/4/2016; şüpheli koşullarda koybolma yönünden bkz. Ayşe Rana Özben ve diğerleri [2. B.], B. No: 2017/28717, 24/2/2021).

10. Anayasa Mahkemesi, ölüm olayıyla yakından bağlantılı olması (örneğin ölümün kötü muamele sonucu meydana gelmesi) koşuluyla başvuruculaların ölen yakınları adına kötü muamele yasağının ihlal edildiği yönünde başvuru yapabilmelerine de izin vermektedir. Şüphesiz bu değerlendirme, başvurudaki diğer unsurlarla birlikte değerlendirilmek suretiyle başvuruculaların, ölen yakınları yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları bakımından da geçerlidir (Batuhan Gökçe ve diğerleri [1. B.], B. No: 2018/36427, 6/10/2021, § 90).

11. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 61. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvuru, bizzat başvurucu, kanuni temsilcisi ya da avukatı tarafından yapılabilir. Bununla birlikte Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik ihlallerin mağduru olduğu ileri sürülen kişiler yönünden istisnai durumlar ortaya çıkabilir. Sözü edilen kişiler savunmasız bir durumda ve bizzat ya da kanuni temsilcileri veya avukatları aracılığıyla bireysel başvuru yapamayacak hâlde ise bu kişiler adına temsilci sıfatı olmayan kişiler tarafından da başvuru yapılmasına izin verilebilir. Böyle istisnai durumların değerlendirilmesinde doğrudan mağdur olan kişinin haklarının etkili bir korumadan mahrum kalıp kalmayacağı ve mağdur ile onun adına başvuru yapan kişi arasında çıkar çatışması bulunup bulunmadığı gözetilmelidir.

12. Somut olayda başvurucunun bir süre kendisinden haber alınamayan, sonrasında ise İran'da ceza infaz kurumunda tutulduğu bildirilen bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Başvurunun yapıldığı tarihte başvurucunun nerede ve hangi koşullarda tutulduğu, Türkiye'deki avukatıyla serbest ve güvenli biçimde iletişim kurup kuramayacağı, bireysel başvuru hakkını etkili şekilde kullanıp kullanamayacağı hususları belirgin değildir. Başvuruyu yapan babası ile başvurucu arasında çıkar çatışması bulunduğuna ilişkin herhangi bir veri de yoktur. Başvurucunun daha sonra usulüne uygun vekâletname sunarak başvuruya katılma iradesini açıklaması da bu değerlendirmeyi desteklemektedir. Bu nedenle somut olayın istisnai koşulları altında başvurucunun babası tarafından yapılan başvurunun incelenebilir olduğu sonucuna varılmıştır.

13. Başvuru, bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin kabul edilebilirlik ölçütü yönünden de değerlendirilmelidir. Bu kapsamda kötü muamele

yasağı kapsamına ilişkin savunulabilir iddialar bakımından yürütülen ceza soruşturmasının etkili olup olmadığının incelenebilmesi için soruşturmanın kamu makamlarınca nasıl sonuçlandırılacağının makul bir süre aşılmadıkça beklenmesi bireysel başvurunun ikincil niteliğine uygundur. Buna karşılık soruşturmanın fiilen ilerlemediğinin, etkili bir araştırma yürütülmediğinin ve bu durumun değişeceğine dair gerçekçi bir ihtimal olmadığının anlaşıldığı hâllerde başvurucudan soruşturmanın sonucunu belirsiz biçimde beklemesi istenemez (benzer yönde değerlendirme için bkz. Pınar Durko [1. B.], 2015/16449, §§ 60-68).

14. Somut olayda başvurucunun ortadan kaybolmasına ilişkin olarak başlatılan ilk soruşturmada bireysel başvurunun yapıldığı tarihe kadar geçen sürede herhangi bir şüpheli tespit edilemediği, soruşturmanın daha sonra kimliği meçhul failler hakkında daimî arama kararıyla sürdürüldüğü anlaşılmıştır. Bu durumda başvurucunun anılan soruşturmanın etkili biçimde sonuçlandırılacağı hususunda makul bir beklentiye sahip olduğu söylenemez. Soruşturmanın kapsamı ve etkililiğine ilişkin değerlendirmenin esas incelemesi aşamasında yapılması gerekir.

15. Öte yandan başvurucunun babası, başvurucunun 8/11/2022 tarihinde İran'daki Evin Ceza İnfaz Kurumundan kendilerini arayarak Millî İstihbarat Teşkilatı mensupları tarafından yaklaşık altı ay süreyle gizli bir yerde alıkonulduğunu, sonrasında gizlice sınır dışı edildiğini bildirdiğini beyan etmiş; bu doğrultuda sorumlular hakkında yeniden suç duyurusunda bulunmuştur. Bu şikâyet üzerine yürütülen soruşturma sonucunda Başsavcılıkça 13/9/2023 tarihinde 4483 sayılı Kanun'un 4. maddesinin son fıkrası uyarınca dilekçenin işleme konulmamasına kesin olarak karar verilmiştir. Bu itibarla anılan şikâyet bakımından başvuru yolları tüketilmiştir.

16. İlk soruşturma, başvurucunun ortadan kaybolmasına ilişkin süreç bakımından, ikinci soruşturma ise başvurucunun cebren alıkonulduğu, kötü muameleye maruz bırakıldığı ve İran'a gönderildiği iddiaları bakımından yürütülmüş ise de her iki soruşturmanın da aynı maddi vakıa bütününe dayandığı anlaşılmıştır. Bu nedenle başvuru yollarının tüketilmesi koşulunun başvurunun bütünü yönünden birlikte değerlendirilmesi gerekir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa'nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü

fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa'nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Asgari ağırlık derecesine ulaşılıp ulaşılmadığı, görecelidir ve somut olayın koşullarının değerlendirilmesiyle belirlenir. Yapılacak değerlendirmede muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşır. Bu etkenlere muamelenin ardındaki kasıt veya saik ile birlikte muamelenin amacı da eklenebilir. Ayrıca gerilimin ve duyguların yükseldiği atmosfer gibi muamelenin yapıldığı bağlam da dikkate alınması gereken diğer bir etkendir (Cezmi Demir ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 83; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74, 75; K.K. [GK], B. No: 2020/34532, 29/5/2024, § 26).

19. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları, kişi üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81; K.K. § 27).

20. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanan muamelelerin varlığına ilişkin iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. Bu delillerin değerlendirilmesinde ise sözü edilen delillerin iddiayı makul şüphenin ötesinde ispat edip etmediği gözetilmelidir. Bununla birlikte yeterince ciddi, açık ve tutarlı emareler ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karineler de iddianın ispatı için yeterli kanıt teşkil edebilir (K.K., § 28; bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 83).

21. Kişinin gözaltı veya tutukluluk gibi devletin kontrolü altında bulunduğu sırada yaralanması hâlinde yetkili makamlar, bu olaya ilişkin tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirmekle yükümlüdür (S.D. [1. B.], B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek [1. B.], B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95) zira bu tür olayların gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgiler çoğunlukla yetkili makamların erişimindedir (Ferit Kurt ve diğerleri [2. B.], B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

22. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bireyin bir devlet görevlisinin hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir iddiası hakkında etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmayı yürüten kişiler olaya karışan kişilerden bağımsız olmalı, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Tahir Canan [1. B.], B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 111, 112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103). Ayrıca soruşturma sonunda verilen karar, kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığıyla ilgili bir değerlendirme içermelidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin [2. B.], B. No: 2015/4787, 25/9/2019, § 64).

23. Başvurucunun 30/5/2022 tarihinde saat 21.19'da ikamet ettiği siteden aracıyla ayrıldığı, aracın 22.34 ile 23.02 saatleri arasında A.O. isimli iş yerinin güvenlik kameralarına yansıdığı, tanık A.R.G.nin beyanına göre başvurucunun saat 23.10 sıralarında kendisini evine bıraktığı, bu saatten sonra başvurucudan bir daha haber alınamadığı, aynı gece saat 23.45'te başvurucuya ait telefon hattından alınan son sinyalin aracının ertesi sabah terk edilmiş hâlde bulunduğu konuma yakın bir bölgeden geldiği görülmüştür. Bu bağlamda başvurucunun ortadan kaybolduğu zamanın yaklaşık 35 dakikalık dar ve kritik bir süreyi kapsadığı değerlendirilmiştir.

24. Buna rağmen Başsavcılık bu zaman dilimine ve özellikle sinyalin kesildiği konum ile aracın terk edildiği yer ve çevresine odaklanan etkili bir soruşturma yürütmemiştir. Olayın bu bölgede meydana gelmiş olabileceği ya da başvurucuya ait aracın daha sonra üçüncü kişilerce bu alana bırakılmış olabileceği ihtimalleri karşısında söz konusu alanın kapsamlı biçimde incelenmesi gerektiği açıktır. Dosya kapsamında bu bölgede yer alan yollar, sokaklar, olası geçiş güzergâhları ve park alanlarına ilişkin kamera kayıtlarının temin edilmediği, MOBESE, güvenlik kamerası ya da özel kurumlara ait görüntülere yönelik araştırma yapılmadığı, bölgeye giren ve çıkan araç

hareketlerine dair herhangi bir incelemenin yapılmadığı anlaşılmaktadır. Dosyadaki tutanaklarda başvurucuya ait aracın bulunduğu yer ve çevresine ilişkin kamera görüntülerine ulaşılamadığı bilgisi yer almakta ise de bu eksikliğin nedenlerine ya da görüntülerin temin edilmesi yönünde bir çabanın gösterilip gösterilmediğine ilişkin herhangi bir açıklama yoktur.

25. Öte yandan başvurucunun İran'da bulunduğuna ilişkin bilgi soruşturma dosyasına yalnızca avukatı tarafından aktarılmış, bu husus resmî makamlar nezdinde doğrulanmamış ve adli veya diplomatik yollarla teyit edilmemiştir. Başvurucunun hayatta olduğuna ve İran'da tutulduğuna ilişkin birtakım bilgiler mevcut olmasına rağmen soruşturma makamlarınca, olayın aydınlatılmasına doğrudan katkı sağlayabilecek nitelikte olan mağdurun beyanının istinabe suretiyle alınmasına yönelik herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Bu durum, soruşturmadaki eksiklikleri derinleştirmiştir.

26. Bütün bu eksiklikler birlikte değerlendirildiğinde Başsavcılıkça başvurucunun ortadan kaybolması ve cebren sınır dışı edildiği iddia edilen süreci aydınlatmak amacıyla etkili bir ceza soruşturması yürütülmediği, olay mahalline ve zamanına dair yeterince araştırma yapılmadığı, başvurucunun beyanına başvurulması yönünde hiçbir çaba gösterilmediği anlaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

28. Yukarıda belirttiğim gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye

Selahaddin MENTEŞ